

Turkije-Turks

Leer- en werkboek

Deel I

Tonyukuk Ersoy

Petra van Dongen

[Les 1 en 2, bedoeld voor de cursisten die het boek nog niet in hun bezit hebben]

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteurs.

Ook het gebruik van deze inhoud door geautomatiseerde systemen, inclusief AI-modellen, bijvoorbeeld voor trainingsdoeleinden of automatische verwerking is niet toegestaan zonder uitdrukkelijke schriftelijke toestemming van de auteurs.

Les 1: *Abece* – het Turkse alfabet

Tanışmak – Kennismaken

Arda	Merhaba, ben Arda. Sen kimsin?
Ece	Merhaba, ben Ece. Memnun oldum. Siz kimsiniz?
(...)	Merhaba, ben _____. Ben de memnun oldum.
Yeliz	Günaydın, benim adım Yeliz. Senin adın ne?
Tuğrul	Günaydın, benim adım Tuğrul. Tanıştığımıza sevindim.
Yeliz	Ben de sevindim. İyi günler.
Tuğrul	İyi günler.

Woordenlijst

ad	naam	memnun oldum / ik ben blij (prettig kennis	
adım	mijn naam	sevindim	te maken / aangenaam)
adın	jouw naam	merhaba	hallo
ben	ik	ne	wat
benim	van mij, mijn	olmak	worden
dE (da/de)*	ook, en	saat	uur; klok, horloge
gün	dag	sen	jij
günaydın	goedemorgen	senin	van jou, jouw
iyi	goed	sevinmek	zich verheugen, fijn vinden,
iyi günler	goedendag		blij zijn/worden
kim	wie	siz	jullie; u
kimsin	wie ben jij	tanışmak	kennismaken
kimsiniz ¹	wie bent u / wie zijn jullie	tanıştığımıza	dat wij kennis maken
memnun ²	blij; tevreden		

* Het woordje *dE* (dat voorkomt als *da* of *de*) komt achter het woord waar het betrekking op heeft en wordt los geschreven. De klemtoon in de zin komt op het woord dat voor *dE* staat.

Kenmerken van het Turkse alfabet

Sinds de schrifthervorming van 1928 wordt het Turks geschreven met het Latijnse alfabet. Het Turkse alfabet kent 29 letters waarvan sommige letters in het Nederlandse alfabet niet voorkomen. Deze zijn de **ç, ğ, ı, ö, ş, ü** en de hoofdletter **İ** die bij de kleine letter **i** hoort. De medeklinker **ğ** heeft geen afzonderlijke klank, maar heeft eerder een functie (zie verderop bij uitspraak van de letter **ğ**). De letters **x, q** en **w** bestaan niet in het Turkse alfabet, maar

¹ De persoonsuitgang voor ‘u’ is dezelfde als de uitgang voor ‘jullie’ (zie les 5).

² In de bovenstaande woordenlijst zien we voor ‘ik ben blij’ (prettig kennis te maken) een verschil in gebruik, namelijk *memnun oldum* en *sevindim*. Het verschil is dat *memnun* een leenwoord is (namelijk uit het Arabisch). Hierachter is *oldum* (werkwoordsvorm van *olmak*) gezet om er een Turks werkwoord van te maken. Bij *sevinmek* is dat niet het geval, want het is oorspronkelijk Turks, dus geen leenwoord. We zullen dit soort gevallen vaker tegenkomen.

Verder kunnen we *memnun* niet in meerdere gevallen toepassen met dezelfde betekenis. Daar is het te beperkt voor en zullen we verder moeten met *sevinmek*.

komen steeds meer voor bij leenwoorden die in het Turks gebruikt worden, bijvoorbeeld in *show*, *wc*, *extra* (ook *ekstra*) en bij internetadressen: *www* (*dabilyu*)³.

Het Turks kent zg. diakritische tekens, dat zijn tekens die boven of onder een letter worden gezet (umlauten en cedilles). Deze tekens worden ook gebruikt voor hoofdletters. In het Nederlands valt het puntje van de *i* weg bij de hoofdletter en deze wordt als *I* geschreven. In het Turks daarentegen valt het puntje **niet** weg. Anders zou het opeens een andere letter worden en daardoor zou het woord fout zijn. De *ı* en *i* zijn aparte letters en hebben hun eigen hoofdletter: *istemek* → *İstemek* = willen, wensen (dus niet *Istemek*). Zo kan men het verschil opmaken met de *I*, zoals *ısrımak* → *İsrımak* = bijten. De *i* wordt *İ*, de *ö* wordt *Ö* en de *ü* wordt *Ü*. Deze regel geldt ook voor de cedilles bij de letters *ç* en *ş*. Voorbeelden:

<i>oturmak</i>	<i>Oturmak</i> = zitten; wonen
<i>öpücük</i>	<i>Öpücük</i> = kus
<i>umut</i>	<i>Umut</i> = hoop
<i>üflemek</i>	<i>Üflemek</i> = blazen
<i>caymak</i>	<i>Caymak</i> = terugkrabbelen
<i>çiçek</i>	<i>Çiçek</i> = bloem
<i>soru</i>	<i>Soru</i> = vraag
<i>şaşkın</i>	<i>Şaşkın</i> = verward

In het Turks heeft elke lettergreep maximaal één klinker. Als in een woord twee klinkers achter elkaar staan gaat het om een leenwoord; de klinkers worden in feite afzonderlijk uitgesproken: *saat* (sa-at), maar in de praktijk gebeurt dat niet. Het is namelijk moeilijk uitspreekbaar voor de Turken omdat twee klinkers achter elkaar oorspronkelijk niet voorkomen in het Turks. Ook twee medeklinkers naast elkaar aan het begin of einde van een woord zijn voor Turken onuitspreekbaar. Enkele voorbeelden zijn *film*, *tren* en *prensip*. De uitspraak van deze woorden is: *filim*, *tiren*, *pirensip*.⁴

In het Turks heeft iedere letter zijn eigen klank. Dubbelklanken zoals in het Nederlands (au, eu, ij, ng, sch, ph) komen in het Turks niet voor. Turkse klinkers worden altijd vol uitgesproken. Nederlanders maken bij het leren van Turks vooral fouten bij de tweede *e*, bijvoorbeeld in *delmek* (boren). De tweede *e* wordt door velen uitgesproken als een Turkse *ı*. Dat komt omdat bij de uitspraak van Nederlandse woorden zoals ‘bellen’, de tweede *e* anders wordt uitgesproken dan de eerste. In het Turks moet je iedere *e* goed en duidelijk als een *e* uitspreken.

Turkse klinkers worden kort uitgesproken, behalve in leenwoorden, met name uit het Arabisch en het Perzisch. Deze klinkers (*â*, *î* en *û*) worden vaak voorzien van een accent circonflexe (maar niet altijd). Ter vergelijking:

<i>hala</i>	= tante (zus van je vader)
<i>hâlâ</i>	= nog steeds
<i>kar</i>	= sneeuw
<i>kâr</i>	= winst

³ De letters *x*, *q* en *w* bestaan wel in andere Turkse talen zoals het Azerbeidzjaans en bestonden ook in het oud-Turks. Met oud-Turks wordt het Turks uit de periode van de 11de eeuw bedoeld. In deze tijd bestudeerde de beroemde lexicograaf Kaşgarlı Mahmut de dialecten van het Turks en schreef hij het eerste Turkse woordenboek. Dit wordt nog steeds als één van de belangrijkste geschreven werken van het Turks gezien.

⁴ Opmerkelijk is dat deze woorden tot voor kort ook op deze manier werden geschreven.

Letter/Uitspraak	Klank	Voorbeeld/Betekenis
A a à	als a in asbak	ad naam
B b bè	b	baba vader
C c dzjè	als dzj in Azerbeidzjan	cep zak (van kleding)
Ç ç tsjè	tsj als in tsja	çay thee
D d dè	d	ders les
E e è	als e in pen	et vlees
F f fè	f	fal waarzegging
G g ghè	als g in garçon	gece nacht
Ğ ğ (yumuşak g) yoemoesjak ghè	zachte g	ağaç boom
H h hè	h	hafta week (7 dagen)
I ı uh	als ij in lelijk	kız meisje, dochter
İ i ie	ie	inek koe
J j zjè	als j in jacquet	bagaj bagage
K k kè	k	kim wie
L l lè	l	lamba lamp
M m mè	m	mum kaars
N n nè	n	ne wat
O o ò	als o in kom	top bal
Ö ö eu	als ö in schön	göl meer (plas)
P p pè	p	para geld
R r rè	r	renk kleur
S s sè	s	ses geluid
Ş ş sjè	als ch in chocola	şişe fles
T t tè	t	takım team
U u oe	als oe in koek	uçak vliegtuig
Ü ü uu	als uu in uur	üzüm druif
V v wè	als w in wet	vazo vaas
Y y jè	als j in jas	yatak bed
Z z zè	z	zor moeilijk

Bij **leenwoorden** (meestal uit het Arabisch of Perzisch) komt het voor dat de *a* (en soms de *e*) *lang* wordt uitgesproken. Voorbeelden hiervan zijn:

dükkân ‘winkel’

wordt uitgesproken met een zachte *a* (alsof er een *j* voor staat): *dükkjan*

mavi ‘blauw’

wordt uitgesproken met een lange *a*: *maa-vi*

memur ‘ambtenaar’

wordt uitgesproken met een lange *è*: *mèe-mur*

tatil ‘vakantie’

wordt uitgesproken met een lange *a*: *taa-til*

taze ‘vers’

wordt uitgesproken met een lange *a*: *taa-ze*

In de woordenlijsten wordt het aangegeven wanneer dit van toepassing is.

N.B. op de website sozluk.gov.tr van TDK kun je luisteren naar de uitspraak van woorden.

Turkse klinkers worden ingedeeld en benoemd naar:

- de plaats van articulatie:

voorklinkers (de tong voor in de mond)

= **e, i, ö, ü**

of

achterklinkers (de tong achter in de mond)

= **a, ı, o, u**

Dit is een basisregel. Leer deze goed want je zult het altijd tegenkomen. Wanneer je ergens niet uit komt, zul je terug moeten naar de stam van het woord. Vanaf hier kun je kijken naar hoe het woord is opgebouwd. Wanneer je zelf een woord moet vervoegen of verbuigen, zul je de regels van de klinkerharmonie moeten toepassen en dat doe je aan de hand van de bovenstaande verdeling van de klinkers.

Verder worden de klinkers verdeeld aan de hand van ronding en sluiting van de mond. Het is handig om dit te weten, maar in feite is het in deze fase minder van belang.

- de stand van de lippen:

gerond = o, ö, u, ü

of

ongerond = a, e, ı, i

- de mate van sluiting van de mond:

open = a, e, o, ö

of

gesloten = ı, i, u, ü

In schema:

	<u>ongerond</u>		<u>gerond</u>	
	<u>open</u>	<u>gesloten</u>	<u>open</u>	<u>gesloten</u>
<u>achter</u>	a	ı	o	u
<u>voor</u>	e	i	ö	ü

Deze indeling is de basis voor de klinkerharmonie.

*Daima*⁵ (voortdurend) is een leenwoord uit het Arabisch. Dit kun je zien doordat in dit woord zowel de *a* als de *i* voorkomen. In Turkse woorden komen een achterklinker en een voorklinker niet in één woord voor (behalve enkele uitzonderingen). Bovendien staan er twee klinkers achter elkaar. De Turkse variant van dit woord is *sürekli*. Zowel de *ü*, als de *e* en de *i* zijn voorklinkers en kunnen in hetzelfde woord voorkomen.

De uitspraak van de letter *ğ* (*yumuşak g*)

Een van de klanken waar men bij het leren van de Turkse taal moeite mee heeft, is de uitspraak van de letter *ğ*, ook wel bekend als *yumuşak g* ‘zachte g’. Deze moet echter niet verward worden met de *zachte g* van het zuiden van Nederland. De *ğ* is een medeklinker maar heeft zelf geen klank. Deze letter beïnvloedt de uitspraak van de letters ervoor of erna. De *ğ* wordt nooit voorafgegaan door een medeklinker, maar er kan wel een medeklinker op volgen. De letter komt nooit aan het begin van een woord voor.

Laten we kijken naar de verschillende manieren van uitspraak.⁶

- Bij achterklinkers

-ağ-

Wanneer de *ğ* tussen twee *a*’s staat, dan is het alsof er een kleine pauze is tussen deze *a*’s. Bij het uitspreken moet je er wel voor zorgen dat er een vlotte overgang is, bijvoorbeeld zoals in het Nederlands bij *gala-avond*. → *ağaç*

Bij twee dezelfde klinkers waar een *ğ* tussen staat is de manier van de uitspraak hetzelfde, of het nu gaat om twee *a*’s, *i*’s, *o*’s of *u*’s. De voorafgaande klinker wordt als het ware verlengd. Overigens komt de *ğ* zelden voor tussen twee *o*’s.

-ağı-

Bij de *a* staat de mond iets meer open dan bij de *i*. Probeer nu met een vloeiende uitspraak van de *a* naar de *i* te gaan. → *sağır*

-iğ-

Dit is net het tegenovergestelde als bij **-ağı-** (komt veelal voor bij verbogen woorden).

→ *ışığa*

-oğ-

Verder hebben we de overgang van de *o* naar de *a*. De mond gaat van een geronde stand bij de *o*, naar een niet-geronde stand bij de *a*. Ook nu is het belangrijk dat de overgang vloeiend is. We komen dan dicht in de buurt van de afkorting BOA (buitengewoon opsporingsambtenaar).

→ *boğaz*

-oğu-

De mond heeft een geronde houding en behoudt deze. Ook nu is het belangrijk dat de overgang vloeiend verloopt.

→ *oğul*

⁵ De eerste *a* wordt lang uitgesproken.

⁶ Op de pagina ‘Luisteroefeningen’ van de website www.turkijeturks.com is de uitspraak te beluisteren.

- Bij voorklinkers

Het principe bij de uitspraak van een *ğ* tussen twee voorklinkers is hetzelfde als bij de achterklinkers. Het gaat dus om een soort van verlenging van de voorafgaande klinker.
→ *değ**er*

Overigens komt een *ğ* tussen twee *ö*'s niet voor.

Een *ğ* tussen twee *i*'s levert een klank op die dicht bij de *y*-klank staat, maar is het net niet. Dit zien we bijna altijd bij verbogen woorden.
→ *kemiğ**in*

Ook de *ğ* tussen twee *ü*'s komt dicht in de buurt van de *y*-klank, maar is het ook weer net niet.
→ *düğ**ün*

-eğ*i-*

Bij een *e* voor de *ğ* die wordt gevolgd door een *i*, komen we qua uitspraak ook dicht in de buurt van een *y*. Toch is het verschil hoorbaar. De techniek is hetzelfde als bij **-ağ***i-*. De stand van de mond is bij *e* iets meer open dan bij *i*.
→ *eğ**itim*

-iğ*e-*

Ook nu komt de uitspraak dicht bij de *y*. De overgang is nu het tegenovergestelde als bij **-eğ***i-*.
→ *diğ**er*

- *ğ* + medeklinker

Van de klinker die aan de *ğ* voorafgaat, ga je op een vlotte manier verder met de medeklinker. Het doet er niet toe welke klinker aan de *ğ* voorafgaat. De techniek is bij alle klinkers, dus zowel voor- als achterklinkers, hetzelfde.
→ *siğ**mak*
→ *düğ**me*

- woorden eindigend op *ğ*

Een woord kan ook eindigen op een *ğ*. Bij de achterklinkers verlengt de *ğ* de voorafgaande klinker. Er zijn echter geen woorden die eindigen op *-oğ*.

Bij **-ağ** lijkt de uitspraak op twee *a*'s → *bağ*
bij **-iğ** op twee *i*'s → *çiğ*
en bij **-uğ** op twee *u*'s. → *tuğ*

Ten slotte kan ook een woord met een voorklinker eindigen op een *ğ*. Dat kan alleen met een *i* omdat er geen woorden zijn die eindigen op *-eğ*, *-öğ* of *-üğ*. Ook nu komen we met de uitspraak dicht in de buurt van een *y*.
→ *çiğ*

Hoe zou een Turk de woorden *gelukkig*, *schoenenreus* en *veredelde* uitspreken?

Opdracht: Spel je voornaam in het Turks

Opdracht: Spel je achternaam in het Turks

Leenwoorden doen in sommige gevallen de basisregels van het Turks teniet. Zoals we nu weten is een van de basisregels van het Turks de klinkerharmonie. Bij sommige woorden gaat deze regel echter niet op, zoals: *sadakat-siz*, *kontrol-lü*, *refakat-çi*, *gol-ü*, *saat-ler*. Er zijn echter niet veel woorden waarbij dit het geval is.

In sommige gevallen zijn de grammaticale regels anders voor leenwoorden uit het Frans dan voor leenwoorden uit het Arabisch en Perzisch. Wanneer dit in een les van toepassing is, wordt dit nader toegelicht.

In het Nederlands bestaan Franse leenwoorden veel langer dan in het Turks en ze zijn als het ware een onmisbaar onderdeel van de taal geworden. Verder maken het Nederlands en het Frans deel uit van dezelfde taalfamilie. Een grammaticale regel als de klinkerharmonie of het werken vanuit de stam van het woord is voor deze talen niet van toepassing.

In het Turkije-Turks zijn Franse leenwoorden later gekomen en ze zijn, wat betreft het aantal, minder dan in het Nederlands. Een andere veelbetekenende factor is dat de meeste leenwoorden afkomstig zijn van talen die niets te maken hebben met het Turks, zoals het Arabisch, Perzisch enz. Hierdoor kunnen de leenwoorden niet inwortelen in het Turks.

Klinken de volgende woorden niet bekend in de oren?

<i>aktör</i>	acteur	<i>motosiklet</i>	bromfiets
<i>bisiklet</i>	fiets	<i>pantolon</i>	pantalon, broek
<i>doktor</i>	dokter	<i>prens</i>	prins
<i>gramer</i>	grammatica	<i>prences</i>	prinses
<i>kolye</i>	collier, ketting	<i>radyo</i>	radio
<i>kravat</i>	stropdas	<i>televizyon</i>	televisie
<i>motor</i>	motor	<i>tuvalet</i>	toilet

Opdracht 1:

Leer de woordjes uit deze les.

Opdracht 2:

Geef antwoord op de onderstaande vragen:

1. Hoeveel klinkers heeft het Turkse alfabet?
2. Met welke letter kan een woord in het Turks niet beginnen?
3. Welke letters bestaan niet in het Turkse alfabet? (maar worden wel gebruikt in leenwoorden)

Opdracht 3:

Spel de volgende woorden:

değirmen – arkadaş – görgü – Türkiye - altmış dokuz

Opdracht 4:

Geef aan de hand van de kennis die je hebt opgedaan aan of de volgende woorden voldoen aan de regels van de klinkerharmonie (in Turkse woorden komen een achterklinker en een voorklinker niet in één woord voor)

Bijvoorbeeld: *aktör* voldoet niet aan de klinkerharmonie, want het heeft de achterklinker *a* en de voorklinker *ö*; *motosiklet* voldoet ook niet aan de klinkerharmonie, want het heeft de achterklinker *o* en de voorklinkers *i* en *e*.

omurga – beraber – üretim – kabiliyet – dolunay – menfaat – rüzgar - dönemeç

Opdracht 5:

Kennismaking (in het Turks)

1. Stel jezelf voor.
2. Wens de ander een goede dag.
3. Hoe zeg je: 'Hoe heet je?'
4. Hoe zeg je: 'Wie bent u?'
5. Hoe zeg je: 'Aangenaam'?

Les 2: Meervoud *-ler*

Selam vermek – Begroeten

Arda İyi günler Dilek Hanım. Nasılsınız?
Dilek İyi günler Arda Bey. Teşekkür ederim, iyiyim.
Ece, sen nasılsın?
Ece Sağ ol, ben de iyiyim.

Woordenlijst

abi ⁷	(oudere) broer	mutlu	gelukkig
abla	(oudere) zus	mutluluk	geluk
akşam	avond	nasıl	hoe
amca	oom (van vaderskant)	nasılsın	hoe gaat het met je
başarı	succes		(lett.: hoe ben jij)
bayram	feestdag	nasılsınız	hoe gaat het met u/jullie
bey	heer, meneer		(lett.: hoe bent u)
beyefendi	meneer	sağ ol	dank je
dayı	oom (van moederskant)	sağ olun	dank jullie/u
eğlence	feest, amusement	tatil ⁹	vakantie
ev	huis, woning	tebrik	feliciteatie
hanım	dame, mevrouw	teşekkür	dank
hanımefendi	mevrouw	teşekkür ederim	ik dank je/jullie/u
hemşire	verpleegkundige	teyze	tante (van moederskant)
iyiyim	het gaat goed met mij	uyku	slaap
	(lett.: ik ben goed)	yıl ¹⁰	jaar
kutu	doos	yolculuk	reis
memur ⁸	ambtenaar		

In het Nederlands zijn er twee hoofdvormen voor het meervoud: *-en* en *-s*:

stoel-stoelen, tafel-tafels. Maar er zijn veel uitzonderingen: pot-potten, haak-haken, huis-huizen, schip-schepen, kind-kinderen, radio-radio's, museum-musea, enz.

Om een Turks woord in het meervoud te zetten wordt het achtervoegsel *-ler* achter het woord geplaatst. De hoofdletter *E* geeft aan dat dit achtervoegsel 2-vormig is, dat wil zeggen dat het achtervoegsel de vorm *-lar* of *-ler* heeft.

⁷ De oorspronkelijke schrijfwijze van *abi* is *ağabey*. Deze schrijfwijze wordt nog vaak gebruikt. Vandaar dat de *a* van *abi* als lange *a* wordt uitgesproken.

⁸ De *e* wordt lang uitgesproken als *è*.

⁹ De *a* wordt lang uitgesproken. Ook *dinlence* wordt gebruikt.

¹⁰ Het leenwoord *sene* (jaar) wordt ook vaak gebruikt in het Turks.

In de volgende lessen leren we dat er achter een woord meerdere achtervoegsels kunnen komen te staan. Wanneer achter een zelfstandig naamwoord alleen het meervouds-achtervoegsel **-ler** staat, dan komt de klemtoon hierop te liggen.

Volgens de regels van de **klinkerharmonie** moeten in het Turks de klinkers van achtervoegsels zich harmonisch aanpassen aan de laatste klinker van het hoofdwoord waaraan ze worden toegevoegd:

<u>Is de laatste klinker</u>	<u>dan is de meervoudsvorm</u>	
a	-lar	<i>lamba – lambalar</i>
ı	-lar	<i>kız – kızlar</i>
o	-lar	<i>top – toplar</i>
u	-lar	<i>mum – mumlar</i>
e	-ler	<i>gece – geceler</i>
i	-ler	<i>tatil – tatiller</i>
ö	-ler	<i>göl – göller</i>
ü	-ler	<i>üzüm – üzümler</i>

Uitzondering: het woord *saat* (uur; klok, horloge) is een leenwoord uit het Arabisch. In dit woord komen twee klinkers achter elkaar voor, wat voor woorden van Turkse oorsprong niet gebruikelijk is. Het meervoud krijgt niet het achtervoegsel **-lar** maar **-ler**: *saatler*.¹¹

Het meervoud wordt veel gebruikt in **wensformules**:

<i>başarılar</i>	veel succes	<i>teşekkürler</i>	bedankt
<i>mutlu yıllar</i>	gelukkig nieuwjaar	<i>tebrikler</i>	felicities, gefeliciteerd

Veel wensformules komen voor in combinatie met *iyi* ‘goed, fijn’:

<i>iyi akşamlar</i>	goedenavond	<i>iyi tatiller</i>	fijne vakantie
<i>iyi geceler</i>	goedenacht/welterusten	<i>iyi dinlenmeler</i>	goede rust / rust lekker uit
<i>iyi bayramlar</i>	fijne feestdag(en)	<i>iyi uykular</i>	welterusten, slaap lekker
<i>iyi günler</i>	goedendag	<i>iyi eğlenceler</i>	veel plezier
<i>iyi çalışmalar</i>	werk ze	<i>iyi yolculuklar</i>	goede reis

Persoonlijke voornaamwoorden

Persoon / Nederlands	Turks
1e persoon enkelvoud = ik	<i>ben</i>
2e persoon enkelvoud = jij	<i>sen</i>
3e persoon enkelvoud = hij/zij/het	<i>o</i>
1e persoon meervoud = wij	<i>biz</i>
2e persoon meervoud = jullie/u	<i>siz</i>
3e persoon meervoud = zij	<i>onlar</i>

¹¹ Wanneer voor een leenwoord de uitzondering voor de klinkerharmonie geldt, dan geldt dat voor alle achtervoegsels bij dat woord.

In het Turks worden persoonlijke voornaamwoorden in de eerste naamval (= als onderwerp van de zin) weggelaten, behalve als de nadruk erop ligt of bij een tegenstelling en ook wanneer dezelfde vraag terug wordt gesteld:

<i>Nasılsınız?</i>	Hoe gaat het met u?
<i>Siz nasılsınız?</i>	En hoe gaat het met ú?
<i>İyiyim.</i>	Het gaat goed met me.
<i>Ben de iyiyim.</i>	Met mij gaat het ook goed.

Aanspreektitels

Turken begroeten elkaar vaak met de vraag *nasılsınız*, (hoe gaat het met u). Het antwoord is *teşekkür ederim* of *sağ ol(un)* gevolgd door *iyiyim*. Vervolgens wordt de ander gevraagd hoe het ermee gaat.

Onder Turken is het gebruikelijk elkaar bij de voornaam aan te spreken, maar alleen als men elkaar goed kent en van dezelfde leeftijd en status is. In alle andere gevallen wordt een titel toegevoegd aan de voornaam. De algemene titel voor mannen is *bey* en voor vrouwen *hanım*, bijvoorbeeld *Akın Bey* of *Yıldız Hanım*. Je ziet dat de titels achter een eigennaam met een hoofdletter worden geschreven. Een ander in het oog springend verschil is dat de aanspreektitel in het Turks achter de naam komt, terwijl deze in het Nederlands voor de naam komt.

Als iemands naam niet bekend is wordt een man aangesproken met *beyefendi* (meneer) en een vrouw met *hanımefendi* (mevrouw). Voor beiden kan ook *efendim* (*efendi* + *m*) worden gebruikt. Dit betekent letterlijk mijn heer / mijn vrouw.

Als niet de naam maar wel de functie van iemand bekend is, komt de titel achter de functie: *Doktor Bey* (arts), *Hemşire Hanım* (verpleegkundige), *Memur Bey* (ambtenaar). Overigens wordt in plaats van *bey* ook het woord *efendi* gebruikt als aanspreektitel achter een naam of functie: *Kaya Efendi* (meneer Kaya) of *Hoca Efendi* (meneer de hodja).

Andere gangbare titels zijn: *abi*, *abla*, *amca*, *dayı*, *teyze*, *yenge*¹². Deze titels worden ook gebruikt als iemand geen familielid is. Tegen iemand die je met de voornaam zonder titel kunt aanspreken zeg je *sen* (jij). In alle andere gevallen zeg je *siz* (u).

Turken spreken hun oudere broer aan met *abi* en hun oudere zus met *abla*. Het is ongebruikelijk om je oudere broer, zus, oom, tante enz. aan te spreken met de naam. Alleen als er sprake kan zijn van verwarring (bijvoorbeeld bij aanwezigheid van meerdere ooms), spreek je de naam van je oom uit en voeg je daaraan *amca* of *dayı* toe: *Okan dayı*, *Orhan amca*. Titels voor familierelaties worden niet met een hoofdletter geschreven.

Turken vinden het fijn om een titel toe te voegen bij het aanspreken van iemand. Zo wordt *abi* niet alleen gebruikt om een oudere broer aan te spreken. Het wordt ook gebruikt als algemene aanspreektitel tegen een vriend, die per definitie niet ouder hoeft te zijn. Het woord *abi* heeft ook zijn intrede gedaan in het Nederlands. Je hoort het vaak op straat wanneer iemand die een Turkse achtergrond heeft, wordt aangesproken.

Welkom

In Turkije ben je overal welkom. Als je bij mensen thuis komt, een winkel of restaurant inloopt, dan word je vaak begroet met *hoş geldiniz*, ‘welkom’ in het Turks. Je antwoordt dan met *hoş bulduk*, vrij te vertalen met ‘wij vinden het fijn om hier te zijn’. Deze vorm gebruik je ook als je alleen bent (tegenwoordig zegt men soms ook *hoş buldum*, dus in de ik-vorm). Je kunt ook antwoorden met *sağ ol(un)*.

Bij het afscheid kun je groeten met *iyi günler*, *iyi akşamlar* enz. Echter, *güle güle* wordt alleen gezegd door degene die achterblijft.

¹² *Yenge* wordt gebruikt voor aangetrouwde vrouwen.

Oefening 1:

Vertaal de zinnen naar het Turks

1. Hoe heet je?
2. Prettig kennis te maken.
3. Hoe gaat het met u?
4. Het gaat goed met mij.
5. Veel succes.
6. Dank je.
7. Wie ben jij?
8. Mijn naam is Yıldız.
9. Goedendag.
10. Fijne feestdagen.

Oefening 2:

Geef het meervoud van de onderstaande Turkse woorden

Toelichting

het Turkse meervoudsachtervoegsel *-ler* is 2-vormig:

-lar als de voorafgaande klinker een **a, ı, o** of **u** is

-ler als de voorafgaande klinker een **e, i, ö** of **ü** is

de kamer	oda (<i>odalar</i>)
het huis	ev (<i>evler</i>)
de televisie	televizyon
de krant	gazete
de vis	balık
de trein	tren
de lamp	lamba
het toilet	tuvalet
de doos	kutu
de sigaret	sigara
de prinses	prenses
de bril	gözlük
de film	film
de fiets	bisiklet
de prins	prens
de broek	pantolon
de motor	motor
de telefoon	telefon
de vaas	vazo
de stropdas	kravat
de radio	radyo
het T-shirt	tişört
de ketting	kolye
de bromfiets	motosiklet
de brug	köprü
de bal	top
het meisje	kız

Opdracht: Leer de woordjes uit deze les.